

เศรษฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง

แปลจากสุนทรพจน์ “Economics as a Branch of Sciences”
แสดง ณ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๐๕
แปลโดย วันรักษ์ มิ่งมณีนาคน

เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอภิปรายในสมาคมทางวิชาการแห่งนี้ ข้าพเจ้าหวังว่าจะไม่เป็นการผิดพลาดที่จะกล่าวถึงนิยามของคำว่าเศรษฐศาสตร์ตามที่มีผู้ให้คำนิยามไว้ต่างๆ กัน อีกทั้งจะขอกล่าวถึงความยุ่งยากบางอย่างโดยย่อที่เผชิญหน้ากับเศรษฐศาสตร์ และนักศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในบ้านเราอยู่เวลานี้

หากมีใครไปถามนักศึกษาที่เรียนเศรษฐศาสตร์อยู่ที่ธรรมศาสตร์ว่า พวกเขาเรียนอะไรกันที่นั่น นักศึกษาก็คงจะตอบว่าเรียนศิลปะศาสตร์สัก ๒ ส่วน (ซึ่งรวมวิทยาศาสตร์ด้วย) กฎหมาย ๑ ส่วน และวิชาอีก ๑ ส่วน เช่น การเงินและการธนาคาร ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสอนเศรษฐศาสตร์ในคณะพาณิชย์และการบัญชี และข้าพเจ้าได้ยินมาว่ามีอาจารย์หนุ่มและหัวก้าวหน้าอยู่ในคณะรัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ยังคงกระมิดกระเมี้ยนแอบอยู่ข้างหลังสหกรณ์การเกษตร กล่าวโดยสรุป เศรษฐศาสตร์ยังไม่ได้ปรากฏตัวเด่นชัดในด้านการศึกษาและความเข้าใจในเมืองไทย

หันมาหาอริสโตเติล ดูซิว่าอริสโตเติลได้พูดถึง “Economica” ไว้ว่าอย่างไรบ้าง ในยุคสมัยที่อริสโตเติลมีชีวิตอยู่นั้น เป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วย “การจัดระเบียบในครัวเรือนและใช้หน่วยครัวเรือนให้เป็นประโยชน์” แม้ว่าใน Book II ของเขา อริสโตเติลได้เอ่ยถึงคำว่าเศรษฐศาสตร์กษัตริย์ (Royal Economy) เศรษฐศาสตร์นักปกครอง (Satrapic Economy) เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) และเศรษฐศาสตร์ส่วนบุคคล (Personal Economy) แต่ส่วนที่น่าสนใจมากกว่านี้ใน Book I ของเขาคือ การกล่าวถึงความหมายของคำว่าภรรยา ข้าพเจ้าขออนุญาตออกนอกเรื่องสักเล็กน้อย โดยขอยกข้อความบางตอนจาก Economica มาอ่านให้ท่านฟังดังนี้

“แรกสุดและสำคัญที่สุดคือ บ้าน แล้วก็ภรรยา...” (Book I - ๒)

“โดยที่มันเป็นสิ่งมีชีวิตอยู่ในครัวเรือน ความเอาใจใส่จะต้องให้แก่ภรรยา ก่อน ด้วยว่าการมีชีวิตร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ธรรมชาติได้มอบให้แก่หญิงและชาย” (Book I - ๓)

“มีกฎเกี่ยวกับภรรยาโดยเฉพาะอยู่หลายข้อ มีอยู่ข้อหนึ่งกล่าวว่าพึงหลีกเลี่ยงการทำผิดพลาดใดๆ ต่อภรรยา ซึ่งจะช่วยให้ชายทำผิดพลาดน้อยลงด้วย ความผิดข้อหนึ่งของสามีคือการสร้างความสัมพันธ์นอกบ้าน อย่างเช่น การร่วมประเวณี จริงอยู่แม้ชายจะไม่ควรผิดธรรมชาติ คือไม่ข้องเกี่ยวกับโดยสิ้นเชิง ทั้งไม่ควรทำตัวแบบขาดไม่ได้ แต่ที่ควรทำคือ ให้พอใจกับสภาพทั้งที่ขาดและไม่ขาด สิ่งที่ Hesiod กล่าวไว้นับว่าดีทีเดียว

“ชายควรแต่งงานกับหญิง หญิงจะเรียนรู้วิธีเอาตัวรอดจากชายได้” (Book I - ๔)

เราจากชาวกรีกไว้เพียงเท่านี้ แล้วหันไปปรึกษาหารือกับชาวสก็อตบ้าง ก็อดัม สมิทโง่ละ

“ในฐานะที่เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งแห่งรัฐบุรุษและผู้ตรากฎหมายเศรษฐศาสตร์การเมือง มีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการ ประการแรก เพื่อแสวงหารายได้จำนวนมากพอให้แก่ประชาชน หรือเหมาะสมกว่านั้นคือ ช่วยประชาชนสามารถหารายได้จำนวนมากนั้นได้ ประการที่ ๒ คือการแสวงหารายได้สำหรับรัฐและเครื่องจักรภพเพื่อใช้จ่ายในกิจการสาธารณประโยชน์ เป็นศาสตร์เกี่ยวกับการสร้างความมั่งคั่งทั้งประชาชนและผู้มีอำนาจ” (Book IV - into - Wealth of Nations)

เป็นที่น่าสังเกตว่าอดัม สมิธ ไม่ได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์ควรมุ่งหมายที่จะสร้างความร่ำรวยแก่กลุ่มคนที่เป็นข้าราชการ นักการเมือง รัฐมนตรี นายพล หรือข้าราชการ ตรงกันข้าม สมิธก้าวหน้าไปกว่านั้นโดยกล่าวว่า “สิ่งมีชีวิตประเภทที่เต็มไปด้วยเล่ห์กระเท่ห์เพทุบายที่เรียกขานอย่างธรรมดาสามัญว่ารัฐบุรุษหรือนักการเมืองนั้น เป็นพวกที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานที่หาความแน่นอนอะไรไม่ได้” (Book IV - Ch.II)

คาร์ล มาร์กซล่ะ พุดถึงเศรษฐศาสตร์ว่าอย่างไรบ้าง ท่านประธานโปรดถามข้าพเจ้าอีกครั้งภายหลังได้ยกเลิกการใช้กฎอัยการศึกแล้ว

ส่วนอัลเฟรด มาร์แชลได้กล่าวว่า “เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาการดำรงชีพธรรมดาสามัญประจำวันของมนุษยชาติ เป็นการศึกษาการกระทำของบุคคลและสังคม ซึ่งเกี่ยวพันใกล้ชิดกับความสำเร็จ และการใช้วัตถุสิ่งของซึ่งจำเป็นต่อการอยู่ดีกินดี ดังนั้น ในด้านหนึ่งเศรษฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาความมั่งคั่งและในอีกด้านหนึ่งซึ่งสำคัญกว่า คือ การศึกษาเกี่ยวกับตัวคน” (Principles I.I.๑)

“สิ่งที่เศรษฐศาสตร์ได้เปรียบกว่าสาขาอื่นของสังคมศาสตร์คือขอบเขตอันจำกัดของวิชาเศรษฐศาสตร์ ทำให้มีวิธีการศึกษาที่ค่อนข้างเป็นระเบียบชัดเจนพอสมควร เศรษฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับความต้องการ ความอยากได้ และธรรมชาติที่น่าสงสัยอื่น ๆ ของมนุษย์ แรงจูงใจที่สามารถแสดงออกได้ และสามารถประมาณหรือวัดออกมาได้ด้วยวิธีการบางอย่างซึ่งให้ผลลัพธ์ค่อนข้างใกล้เคียงกับความเป็นจริง ดังนั้นจึงสามารถหาทางแก้ไขด้วยวิธีการอย่างเป็นศาสตร์เป็นระบบ (I.II.๑)

มาร์แชลเพิ่มเติมต่อไปว่า การที่อ้างว่าเศรษฐศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ ทำให้เศรษฐศาสตร์สามารถรับมือกับการทดสอบจากภายนอกได้และมีความสอดคล้องอยู่ภายใน (I.II.๗)

ย้อนกลับมาหามาร์แชลอีก ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอแทรกไว้ที่นี้ว่าสิ่งที่มาร์แชลเรียกว่า “แรงจูงใจ” นั้นหมายถึงแรงจูงใจทางการเงิน (monetary incentives) มาร์แชลคงไม่ได้คิดกันมากนักว่าในกลางศตวรรษที่ ๒๐ นั้น นักธุรกิจชาวยุโรปบางส่วนหรือหน่วยธุรกิจจะกระทำการสิ่งใดลงไปด้วยความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันดังเช่นที่ปรากฏในเมืองไทย ขอยกตัวอย่างธุรกิจของชาวฝรั่งเศสและความร่วมมือระหว่างอิตาลี-ไทยที่เสนอจะให้มีการสำรวจถึงความต้องการสนามบินพลเรือนแห่งที่ ๒ ในเขตกรุงเทพฯ และบริษัทเยอรมันแห่งหนึ่งเสนอจะช่วยสำรวจการขุดอุโมงค์ใต้แม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งสองรายนี้อาสาทำให้เปล่าไม่คิดเงินใดๆ อีกทั้งไม่มีข้อผูกพันใดๆ กับหน่วยงานของรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คำนิยามของเศรษฐศาสตร์ที่ทันสมัยมากขึ้น ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่ายังเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เป็นของศาสตราจารย์โลออนนีล โรบบินส์เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่กล่าวถึงการแบ่งสรรทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์อันมีไม่จำกัด หากคำนิยามนี้ถูกต้องก็หมายความว่า หน้าที่ของนักเศรษฐศาสตร์และนักศึกษาเศรษฐศาสตร์จะไม่จำกัดอยู่เพียงการศึกษาเรื่องการเงิน การธนาคาร ภาษีงบประมาณ การค้า ธุรกิจ การเกษตร และอุตสาหกรรม เพราะความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด นักเศรษฐศาสตร์จึงต้องเข้าใจและศึกษาทุกๆ เรื่องนับแต่การแพทย์จนถึงการศึกษา นับแต่ถนนจนถึงเมืองและหมู่บ้าน ตั้งแต่ที่อยู่อาศัยจนถึงการวางผังเมือง ฉะนั้น จึงไม่น่าสงสัยเลย เห็นมีผู้คนที่ทำทางมืองานล้นมือในขนาดของนักเศรษฐศาสตร์ตามที่ต่างๆ อาทิ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงบประมาณ สภาวางแผน

พัฒนากระทรวงทบวงกรม ธนาคาร รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจ เอกชน ฯลฯ หรือแม้แต่ในสมาคมสังคมศาสตร์ และไม่น่าสงสัยอีกเช่นกันว่า ทุกวันนี้มีการทำบาปและก่ออาชญากรรมในนามของนักเศรษฐศาสตร์ในระบบ เศรษฐกิจและในการพัฒนาเศรษฐกิจ

นักเศรษฐศาสตร์ก็เช่นเดียวกับนักวิชาการแขนงอื่น คือ มีหน้าที่ “รวบรวมข้อความจริง เรียบเรียง และตีความข้อความเหล่านั้น พร้อมทั้งหาข้อสรุป” (Marshall I. III.) เหล่านี้นับว่าเป็นหน้าที่อันหนักอึ้ง สำหรับนักสังคมศาสตร์โดยเฉพาะ หน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์คือหาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ติดตาม และแสวงหาความจริง เช่น นักธรณีวิทยาศึกษาก้อนหินชั้นหนึ่ง และก้อนหินนั้นไม่สามารถที่จะกล่าวเท็จได้ ตรงกันข้าม สมมติว่านักเศรษฐศาสตร์คนหนึ่งจากสำนักงบประมาณกำลังสอบถามอธิบดีคนหนึ่ง นักเศรษฐศาสตร์ผู้นี้ไม่อาจถือว่าอธิบดีนี้เป็นก้อนหินก้อนหนึ่ง อย่างน้อยนักเศรษฐศาสตร์ผู้นี้จะต้องให้ความเคารพนับถืออธิบดีนั้นอยู่บ้าง แต่ทว่าภายในใจลึกๆ แล้วเขาไม่อาจตกลงปลงใจได้ว่าสิ่งที่ฟังจากท่านอธิบดี ท่านนั้นเป็นความจริงทั้งสิ้น ไม่มีอื่นใดนอกจากความจริง เพราะใครๆ ก็ถูกชักนำให้เชื่อได้โดยความเท็จ สารพัดแบบ บ้างก็เกิดจากความตกหล่น บ้างก็เกิดจากการเปรียบเทียบแบบผิดๆ บ้างก็เกิดจากความมดเท็จ เพื่อให้เห็นชัดขึ้นจะขอยกตัวอย่าง หากมีใครต้องการชักจูงให้ท่านเห็นคล้อยตามว่า โครงการสร้างถนน ก. เป็นโครงการดีและประหยัดเงิน เขาก็อาจใช้วิธีบอกว่าโครงการสร้างถนน ก. นี้ดีกว่าโครงการสร้างถนน ข. ทั้งนี้โดยไม่พูดให้ชัดว่า โครงการสร้างถนน ข. นั้นมีทั้งการถางป่า ชื้อที่ดินคืน และอะไรใหม่ๆ อีกสารพัด ขณะเดียวกันถ้าศึกษาโดยตลอดแล้ว จะเห็นได้ว่าถนน ก. นั้นมีอยู่แล้ว รตราทุกชนิดก็วิ่งอยู่แล้วเป็นปกติ งานของโครงการ ก. จึงไม่ใช่งานก่อสร้างถนน แต่เป็นงานซ่อมแซมและปรับปรุงถนนต่างหากที่ร้ายกว่านั้น คืออธิบดีท่านนั้นก็ยังคงอุบเฉยไม่บอกคุณว่า ที่แรกเขาก็ประมาณการจ่ายโครงการ ก. ต่ำกว่านี้มาก

นอกจากนี้ ความจริงอาจถูกบิดเบือนด้วยวิธีการสืบสวนแบบผิดๆ เมื่อเร็วๆ นี้มีนายธนาคารคนหนึ่งมาบ่นให้ฟังเกี่ยวกับพนักงานของเขา พวกเราก็แนะนำว่าควรจะไปศึกษาประวัติให้ตลอดก่อนจะว่าจ้าง เพราะลูกจ้างบางคนของเขาก็เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าถูกให้ออกจากธนาคารอื่นมาแล้ว เพื่อนคนนี้ก็เผยว่า “ผมได้สืบสวนมาโดยตลอดแล้วโดยขอคำแนะนำจากหน่วยสืบสวนของกองทัพเชียวนะ”

นักวิทยาศาสตร์มักจะได้เปรียบพวกเราตรงที่ธรรมชาติอาจจะผิดกฎผิดเกณฑ์บางครั้งบางคราว แต่ในความผิดกฎนั้นก็ต้องมีเหตุผลสอดคล้องต้องกันเสมอ ส่วนมนุษย์นั้นมักจะทำตัวผิดธรรมชาติและอยู่เหนือเหตุผล ท่านอยากได้ตัวอย่างไหม

ปัญหา : การจราจรติดขัดในกรุงเทพฯ

คำตอบ : ชุดอุโมงค์ใต้แม่น้ำเจ้าพระยา

ท่านประธาน นักเศรษฐศาสตร์มีประโยชน์ก็เพราะระบบและทรัพยากรของเรามีแต่ความไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้คน สังคม และการจัดองค์การ สรุปแล้วคือไม่มีระบบสมบูรณ์แบบ ผู้ว่าการธนาคารกลางของ เนเธอร์แลนด์ได้กล่าวไว้เร็วๆ นี้ว่า “ข้าพเจ้าคงไม่มีชีวิตอยู่ได้จนถึงวันที่ระบบสมบูรณ์แบบแพร่ขยายไปทั่ว เพราะถึงวันนั้นพวกเราคงจะหางานทำไม่ได้” แต่เรานักเศรษฐศาสตร์ในการติดตามศึกษาหาความจริงและฝึกฝนวิชาการ เราต้องไม่เอาแต่ศึกษา เอาแต่ประสิทธิภาพ แต่เราต้องมีความซื่อตรง แสดงออกซึ่งความซื่อตรง และซื่อตรงพอที่จะสนับสนุนชักชวนผู้อื่นให้ซื่อตรงด้วย